

Ankica Marinović Bobinac
Dinka Marinović Jerolimov

Vjerske zajednice u Hrvatskoj

Zagreb, Prometej Zagreb i Udruga za vjersku slobodu RH Zagreb, 2008., 429 str.

Knjiga pod naslovom *Vjerske zajednice u Hrvatskoj. Kratka povijest, vjerovanje, obredi, hijerarhija, organizacija, članstvo, tradicija, običaji i blagdani* djelo je dviju autorica: dr. sc. Ankice Marinović Bobinac i dr. sc. Dinke Marinović Jerolimov, viših znanstvenih suradnica Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ). Knjiga sadrži 429 stranica i ima, pored *Predgovora* (7 – 17), *Adresara zajednica* (415 – 426) i *Popisa korištene literature* (427 – 429), dva velika poglavlja koja su podijeljena na manje cjeline.

U prvom poglavlju pod naslovom *Kršćanske zajednice*, obrađene su prema gore navedenoj metodologiji, svejedno o njihovoj veličini izraženoj u brojevima njihovih pripadnika, sljedeće vjerske zajednice u Republici Hrvatskoj:

1. *Tradicionalne kršćanske crkve* u koje autorice ubrajaju:
 - Katolička crkva
 - Srpska pravoslavna crkva
 - Bugarska pravoslavna crkva i
 - Makedonska pravoslavna crkva
2. *Kršćanske crkve proizašle iz izvorne protestantske tradicije*:
 - Evangelička crkva u Republici Hrvatskoj
 - Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj
 - Reformirana kalvinska kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj
 - Evangelička crkva Valdeze u Republici Hrvatskoj
3. *Kršćanske crkve reformacijske baštine*
 - Crkve reformacijske baštine
 - a) BAPTISTIČKE CRKVE
 - Savez baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj
 - b) BRATSKI POKRET I CRKVE OBNOVE
 - Kristove crkve u Hrvatskoj
 - Crkva radosne vijesti

Copyright © 2008 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Institute for Social Research in Zagreb
Sva prava pridržana – All rights reserved

- c) **METODISTIČKE CRKVE**
 - Evangelička metodistička crkva u Republici Hrvatskoj
- d) **PENTEKOSTNE CRKVE**
 - Crkva Božja u Republici Hrvatskoj
 - Evanđeoska pentekostna crkva u Republici Hrvatskoj
 - Kristova duhovna crkva “malokrštenih”
 - Savez Kristovih pentekostnih crkava u Republici Hrvatskoj
 - Međunarodna ujedinjena pentekostna crkva u Republici Hrvatskoj
- e) **SAMOSTALNE KARIZMATSKE CRKVE**
 - Crkva cjelovitog evanđelja
 - Kršćanska proročka crkva
 - Savez crkava “Riječ života”.

4. *Ostale kršćanske crkve*

- Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana (mormoni)
- Crkva Kristovih učenika
- Evanđeoski kršćani
- Hrvatska starokatolička crkva
- Jehovini svjedoci – Kršćanska vjerska zajednica
- Kršćanska adventistička crkva
- Reformni pokret adventista sedmog dana
- Neovisna baptistička crkva “Stablo života”
- Novoapostolska crkva u Republici Hrvatskoj
- Slobodna katolička crkva
- Univerzalni život

U drugom poglavlju pod naslovom *Nekršćanske zajednice* autorice obrađuju sljedeće vjerske zajednice:

1. *Tradicionalne nekršćanske zajednice*

- a) Islamska vjerska zajednica
- b) Židovske zajednice
 - Koordinacija židovskih općina u Republici Hrvatskoj
 - Židovska vjerska zajednica Bet Israel

2. *Ostale nekršćanske zajednice*

- Scijentološka crkva
- Baha'i zajednica Hrvatske
- Budistička vjerska zajednica Dharmaloka

- VJERSKE ZAJEDNICE PROIZAŠLE IZ HINDUISTIČKE TRADICIJE
- Hinduizam
- Hinduistička vjerska zajednica Hrvatske
- Vaišnavska vjerska zajednica u Republici Hrvatskoj.

Knjiga *Vjerske zajednice u Hrvatskoj. Kratka povijest, vjerovanje, obredi, hijerarhija, organizacija, članstvo, tradicija, običaji i blagdani* nastala je temeljem strukturiranih intervjua koje su autorice vodile s predstavnicima pojedinih zajednica, te sekundarnom analizom pisanoga materijala koje su pripremile zajednice, kao i dostupnom literaturom (enciklopedija, leksikona, priručnika, stručnih knjiga i brošura). Za svaku u Republici Hrvatskoj registriranu vjersku zajednicu prikupile su sljedeće podatke:

1. Kratak *prikaz povijesti svake od ovdje obrađenih vjerskih zajednica*, i to s osvrtom na europsku i svjetsku djelatnost, kao i na početke djelovanja u Republici Hrvatskoj. U ovim se pojedinačnim člancima u kronološkom nizu donose podaci o njihovom nastanku (utemeljenju), zatim o utemeljivaču i njegovoj osobi, zatim prvim počecima djelovanja i širenja, s posebnim osvrtom na početke djelovanja i širenja u Hrvatskoj. Autorice ne izbjegavaju govoriti kako ni i o najvažnijim (uspješnim i neuspješnim), tako ni o najvažnijim (tragičnim) trenucima u dosadašnjem razvoju pojedinačnih zajednica i njihovih pripadnika i sljedbenika. U tom smislu one obrađuju, što je jako važno, religijske (duhovne) tradicije iz kojih izvire, odnosno iz kojih crpe vjerovanja, obrede i/ili praksu;
2. Nakon toga slijedi detaljan opis *organizacijskoga sustava* svake od navedenih zajednica, gdje se govori o tipovima organiziranja, zatim o načinu učlanjivanja i istupa iz pojedinačnih zajednica, te hijerarhije koja je negdje još uvijek veoma kruta;
3. *Obredi i običaji*, predstavljaju posebnu cjelinu u okviru svake od obrađivanih zajednica. Autorice navode vrste i načine okupljanja: molitve, čašćenje, meditaciju, terapije, itd., zatim opisuju njihove religijske prakse, te učestalosti obreda kao i njihov smisao unutar svake od pojedinačnih zajednica. Posebno se osvrću na obrede prijelaza, odijevanje, ishranu, ponašanje, spol i dobne razlike, kao i zabrane, tj. sve što proizlazi iz nauka tih zajednica;
4. *Blagdani i dani odmora* – U knjizi su kod svake od opisanih zajednica navedeni pregled i opis blagdana i dana odmora, s posebnim naglaskom na običajima i specifičnostima – vjerovanja i ponašanja u svezi običaja;
5. Različite *aktivnosti zajednice*, odnose se na izdavačke, karitativne i druge djelatnosti;
6. *Obrazovanje unutar zajednica* – Svaka od navedenih zajednica ima svoje zasebne škole u kojima obrazuje i školuje svećenike, odnosno voditelje (formalno –neformalno; broj i vrsta obrazovnih institucija, trajanje);
7. *Oblici širenja vlastitoga vjerovanja* – Sve zajednice imaju vlastite načine i metode pristupa vanjskomu svijetu i drugim religijama i svjetonazorima, kao i

slijedno tomu i vlastite oblike širenja svoga nauka kao oblike organiziranih aktivnosti u širenju vjere pojedine zajednice.

U ovom ću se prikazu osvrnuti na dio koji oslikava svaku od ovdje navedenih vjerskih zajednica u njezinom reguliranju društvenoga i individualnoga života. Naime, usporedit ću životne prakse vjernika, nastale iz vjerničkoga stava ovih zajednica prema Nadnaravnom, prema Svetom, Numinoznom. Iz ovdje naznačenih stavova predstavljenih vjerskih zajednica u Hrvatskoj vidljivo je da je pristup autorica, Marinović Bobinac i Marinović Jerolimov, u obradbi ove teme bio dobar. U stavovima vjerskih zajednica, npr. prema životu, braku, homoseksualnosti, pobačaju, razvodu, postoje određene razlike, ali svima su to vrlo važna pitanja.

Kad je riječ o Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj, u knjizi nalazimo da je prema katoličkoj doktrini *heteroseksualnost* temeljna odrednica čovjeka kao člana zajednice i da međusobna privlačnost suprotnih spolova proizlazi iz poziva za stvaranje zajedništva i rađanja, odnosno za stvaranje obitelji, što znači da *homoseksualni odnosi* nisu odobreni (str. 31). Potrebno je istaknuti kako se ovdje navodi da homoseksualnost nije bolest ni nastranost i da osoba nije kriva što ima takve sklonosti, ali da se osoba, koja je toga svjesna, “mora suzdržavati seksualne prakse i živjeti spolnu čistoću”. Celibat ima jako visoku vrijednost. Za Evangeličku je crkvu u Hrvatskoj “brak od Boga određeni red života”, pa stoga celibat nije ništa vrijedniji od braka (str. 89), dok pripadnici Evangeličke metodističke crkve u Hrvatskoj smatraju da je njihova dužnost uvjeriti homoseksualce kako je Bog odredio da je međusobno općenje predviđeno samo u braku između muškarca i žene (str. 144). Crkva Božja u Hrvatskoj osuđuje “homoseksualnost, preljub, mržnju, zavist, ljubomoru, ogovaranje, gnjevne ispade, psovke, krađu, ubojstvo, pijanstvo, čaranje koje vodi štovanju Stone” (str. 150). U Savezu Kristovih pentekostnih crkava drže, pak, da je homoseksualnost protuprirodna “jer je Biblija najoštrije osuđuje i Bog izričito zabranjuje” (str. 171). Crkva cjelovitog evanđelja homoseksualnost smatra “izopačenim i neprirodnim ponašanjem” (str. 179). Istospolne veze i brakove ne podržavaju ni mormoni. Kršćanska adventistička crkva smatra homoseksualnost abnormalnom i potiče svoje vjernike takvim osobama pružiti društvenu i vjersku pomoć. Za Neovisnu baptističku crkvu “Stablo života” “grijech je bilo koji oblik homoseksualnosti, biseksualnosti, incesta, bludništva, preljuba i pornografije” (str. 254). S druge strane, u Univerzalnom životu ne postoje neka posebna učenja o već spomenutim životnim situacijama. Svaki član te vjerske zajednice treba u takvim situacijama odlučiti prema vlastitoj savjesti (str. 276). U islamu se homoseksualnost smatra nastranom i nenormalnom pojavom. U nekim se islamskim zemljama kažnjava, jer se smatra zločinom, dok se u drugima tolerira (str. 294).

Iz ovako postavljenih doktrinarnih stavova, sasvim je razumljiv i odnos prema *braku*. Brak je za Katoličku crkvu sakrament i nerazrješiv je, bez obzira što se događalo unutar četiri bračna zida, pa bila riječ i o raznim oblicima nasilja, neovisno o tome tko ga vrši – muž ili žena. Brak je nerazrješiv čak i u slučaju preljuba kao bludnoga grijeha, zatim grijeha incesta, korištenja kontracepcijskih sredstava itd. Rastava braka stvara stanje trajnoga preljuba, a problem “moje, tvoje i naše

djece” u braku nikome nije bitan. Za Evangeličku crkvu u Hrvatskoj razvod braka je grijeh, međutim, “brak nije sakramentalno neraskidiv” (str. 89), dok je za Protestantsku reformiranu kršćansku crkvu razvod moguć u opravdanim slučajevima, kao što je npr. *bračna nevjera*. Rastava je posljednja mogućnost u rješavanju bračnih nesuglasica (str. 95). Za Evandeosku pentekostnu crkvu razvrgavanje braka je neprihvatljivo jer je brak utemeljen na evandeoskom načelu “Što Bog združi, neka čovjek ne rastavlja” (Mt 19:6). Isto stajalište dijele i pripadnici Saveza Kristovih pentekostnih crkava. Ali, ako dođe do rastave braka, smatraju oni, onda takvo stanje treba ostati sve dok su supružnici živi. Ženiti se ili udati ponovno mogu tek kad netko od njih dvoje umre (str. 171). Jedna od rijetkih kršćanskih crkava koja dozvoljava rastavu braka je Hrvatska starokatolička crkva, ali se protivi pobačaju (str. 220). Za Kršćansku adventističku crkvu razvod braka je dozvoljen “samo u slučajevima nevjere, fizičkog zlostavljanja ili u slučaju napuštanja bračnog partnera/partnerice”, pa je “ponovni brak moguć samo ako je raniji razvrgnut zbog nevjere” (str. 239). Za Reformni pokret adventista sedmoga dana brak je doživotna zajednica koja traje dok netko od supružnika ne umre. Stoga se protive rastavi braka, osim u slučajevima preljuba. Međutim, ni oni ne dopuštaju ponovno sklapanje braka sve dok su oba bivša bračna druga živa. Ukoliko to ipak naprave, ne mogu biti “punopravni članovi Crkve” (str. 249). Za Neovisnu baptističku crkvu “Stablo života” brak je svetinja, te stoga ne smije biti nikakvih intimnih i fizičkih odnosa između muškarca i žene prije i izvan braka (str. 254). Za muslimane brak i obitelj nešto su što se očekuje. Brak nije sakrament, već ugovor između muškarca i žene, odnosno njihovih roditelja. U nekim je islamskim zemljama dozvoljena poligamija (mogućnost da muškarac može imati do četiri žene ukoliko ih može materijalno i fizički opskrbljivati). Rastava braka je dozvoljena, ali se naglašava ozbiljnost braka i svega onog što se u njemu događa. No, u mnogim je arapskim zemljama postojala praksa prema kojoj su se muškarci mogli rastati od žene kad su god to htjeli dok žene nisu imale to pravo, osim ako bi to dokazale na sudu (str. 293 – 294).

U židovstvu je rastava braka moguća i provodi se pravnim putem, onako kako je brak i sklopljen. Kao i u islamu, zahtjev za rastavu braka može podnijeti samo muž (osim u slučaju njegove nesposobnosti za bračne odnose i u sličnim okolnostima). Razvod je otežan ako se tomu protivi žena. Nakon rastave, muž predaje ženi dokument o rastavi – *get*, što je za nju potvrda da se može ponovno legalno udati (str. 321 – 322). Za Vaišnavsku vjersku zajednicu u Hrvatskoj brak je sveti čin “koji se zaključuje pred žrtvenom vatrom, svećenikom, posvećenicima i rodbinom, uz davanje doživotnih zavjeta vjernosti”, a razvod je dopušten samo u slučajevima “fizičkog i psihičkog nasilja” (str. 409).

U knjizi nalazimo i stavove vjerskih zajednica o *predbračnim spolnim odnosima*. Za Katoličku crkvu oni nisu dopušteni (str. 32). U Srpskoj pravoslavnoj crkvi *kontracepciju* smatraju nemoralnom. Njezino korištenje je za katolike grijeh dok je za evangelike “kontracepcija stvar kulture” (str. 89). Za Protestantsku reformiranu kršćansku crkvu dopuštena su ona kontracepcijska sredstva (npr. kondomi) kod kojih ne dolazi do oplodnje dok se “protive abortivnoj kontracepciji (spiralna i sl., gdje dolazi do ubijanja oplodene stanice)” (str. 95). Pripadnici Evangeličke metodističke

crkve u Hrvatskoj smatraju da je Bog obdario čovjeka razumom i inteligencijom da može planirati obitelj (str. 144). Crkva Božja u Hrvatskoj propovijeda da su zabranjeni predbračni seksualni odnosi, kao i preljub. Za mormone predbračni spolni odnosi nisu dopušteni, a u braku samo s bračnim drugom (družicom). Kad je riječ o preljubu, kršenju *zakona čudoredne čistoće*, za mormone je pobačaj nakon ubojstva sljedeći najteži grijeh. Islam se ne protivi korištenju kontracepcijskih sredstava. Njihova je primjena dopuštena “ukoliko se supružnici oko toga slože” (str. 294). Kod Židova kontracepcija je dopuštena samo ženama – zbog toga što Bog traži od muškarca da se plodi, a tolerira se i hormonska kontracepcija (str. 321). Međutim, Vaišnavska vjerska zajednica u Hrvatskoj ne prihvaća kontracepciju jer ona “sprječava inkarniranje duše u tijelu, čime se prekida njezin evolucijski put”. Također, ne prihvaća pobačaj i samoubojstvo, kao ni umjetno skraćivanje života – eutanaziju, niti, pak, njegovo umjetno produživanje s bolničkim aparatima jer je smrt prirodni prijelaz iz života u smrt. Ne prihvaćaju ni kloniranje ljude jer je to za njih čovjekovo natjecanje sa Stvoriteljem (str. 409).

U svrhu očuvanja života i života nerođene djece autorice navode kako Katolička crkva *pobačaj* karakterizira kao “izravno ubojstvo nerođenog djeteta” (str. 32).¹ Također, i za pravoslavne je kršćane pobačaj grijeh. Oni uče “da embrij ima dušu od trenutka njegova začeća” (str. 61). Evangelici su također protiv pobačaja, osim u slučajevima kada je ugrožen život majke. Isto stajalište zauzima i Protestantska reformirana kršćanska crkva (str. 95). Pripadnici Evangeličke metodističke crkve u Hrvatskoj drže da je pobačaj zadiranje u Božju autonomiju, pa se u tom smislu protive eutanaziji i kloniranju ljudi (str. 144). Tomu se protive i pripadnici Saveza Kristovih pentekostnih crkava jer smatraju da život počinje začećem. U Crkvi Božjoj u Hrvatskoj “vjeruju u moralnu neispravnost pobačaja i eutanazije” (str. 150) dok se u Crkvi cjelovitog evanđelja protive i pobačaju i eutanaziji. Mormoni su, također, protiv pobačaja osim u slučajevima kada je u pitanju život majke ili ako je do začeća došlo silovanjem ili incestom. Na isti način prema pobačaju se odnosi i Kršćanska adventistička crkva koja uz te razloge navodi još i “ekstremne abnormalnosti fetusa” (str. 240). Reformni pokret adventista sedmoga dana ne odobrava ni pobačaj, ni samoubojstvo, ni eutanaziju. Pripadnici Neovisne baptističke crkve “Stablo života” protive se pobačaju čak i u slučajevima “silovanja, incesta, defektnog fetusa, mentalne retardiranosti majke, kontroliranog rađanja populacije ili bilo kojeg drugog razloga”. Pobačaj je za njih “ubojstvo, nepravedan i bezrazložan čin oduzimanja ljudskog života, čija svetost počinje začećem, pa su i nerođena djeca živa ljudska bića” (str. 255). U islamu je pobačaj ubojstvo jer je jedna od najvažnijih

¹ Ovdje je potrebno napomenuti da u Republici Hrvatskoj, u kojoj se prema posljednjem popisu pučanstva gotovo 90% građana izjasnilo vjernicima katolicima, još uvijek vrijedi stari “dobri” komunistički “zakon o pobačaju”: *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*, koji je usvojio Sabor Socijalističke Republike Hrvatske 21. travnja 1978. godine. Naime, i dalje je zakonski (voljom saborskih zastupnika, i to većinom katolika) dozvoljen pobačaj, iako je stav Rimokatoličke crkve o početku ljudskoga života i njegovu nasilnom prekidu (pobačaju) kristalno jasan i glasi: *Ljudski život počinje činom začeća i njegov nasilni prekid (pobačaj) je grijeh i zločin*.

svrha braka upravo rađanje djece. Taj se čin kažnjava ako je izvršen nakon “udahnjivanja duše” zametku. Razlike postoje u tome kada zametak dobiva dušu – jedni su mišljenja kako se to događa odmah po začeću dok drugi misle da se to događa 120 dana od oplodnje (str. 294). Odnos prema namjernom pobačaju kod Židova je različit, zavisno od stupnja ortodoksnosti: od najstrože osude (nikada zabrane) do dopuštenoga, ali nikada dobrodošloga pobačaja. Neizbježni pobačaj je dopušten u slučaju bolesti ili nekih drugih uzroka.

Također, ni Katolička crkva ne odobrava *eutanaziju* (ubojstvo iz samilosti), kao ni *kloniranje ljudi*. Istovjetne stavove imaju sve pravoslavne crkve u Hrvatskoj, kao i Reformirana kršćanska crkva za koju su ti čini nedopustivi. Za Evangeličku crkvu navodi se da je “protiv aktivne eutanazije”, što pretpostavlja da prihvaća druge oblike eutanazije.

U dijelu knjige u kojem se govori o stavu Katoličke crkve prema *samoubojstvu* navodi se da je samoubojstvo “oduzimanje vlastitog života i teško se protivi petoj Božjoj zapovijedi” (str. 32). Isto stajalište ima i doktrina SPC-a koja polazi sa stajališta da je čovjekovo tijelo “hram Duha Svetoga” i svaki napad na njega je ujedno napad i na samoga Boga. U tom je smislu i *samoubojstvo* “veliki, neoprostivi grijeh” i “u duši samoubojice ne može se naći ni jedna od tri kršćanske vrline, ni vjera, ni nada, ni ljubav”. Iako se za Katoličku crkvu ne navodi sudjeluju li katolički svećenici u obredu sahrane samoubojica, za SPC je navedeno da “Pravoslavna crkva osuđuje i ne sahranjuje crkvenim opijelom samoubojice, niti čini za njih javne pomene” (str. 60).

Kad su *temeljna vjerovanja* u pitanju, potrebno je kazati da su ona kod Bugarske pravoslavne crkve identična onima Srpske pravoslavne crkve (str. 72), dok je za Makedonsku pravoslavna crkvu navedeno da su njezina vjerovanja identična onima *istočnih pravoslavnih crkava* (str. 77).

Kad je riječ o služenju *vojnog roka i uzimanju oružja*, evangelici to ostavljaju savjesti svakoga pojedinca, kao i pripadnici Saveza crkava “Riječ života”. Mormoni smatraju da njihovi članovi mogu pristupiti vojsci jer je obveza braniti domovinu (str. 208). Kako polaze od stava da je polaganje prisege i odavanje počasti zastavi i ljudima čin obožavanja koji pripada isključivo Stvoritelju Jehovi, time Jehovni svjedoci ne prihvaćaju vojnu službu. Zbog promoviranja pacifizma i mirovnih akcija Kršćanska adventistička crkva preporučuje svojim članovima civilno služenje vojnoga roka (str. 240).

Kad je riječ o *konzumiranju alkoholnih pića i uživanju u dubanskoj dimu*, veliki dio crkava dopušta ta uživanja u manjim količinama. Međutim, autorice navode kako je Crkva Božja u Hrvatskoj protiv uporabe duhana, i kako se njezini članovi zalažu za suzdržavanje u uživanju alkoholnih pića i svih drugih sredstava koja mijenjaju raspoloženje i stvaraju navike (droga). Zanimljivo je napomenuti kako u Crkvi cjelovitog evanđelja smatraju da alkohol i cigarete nisu zabranjeni članovima zajednice, ali jesu vodstvu (str. 179). Mormoni, također, smatraju da je sam Bog

zakonom koji se zove *Riječ mudrosti* odredio da se njihovi vjernici trebaju suzdržavati “od konzumiranja alkoholnih pića, kave, zelenog i crnog čaja, pušenja (...), ali i svih drugih proizvoda koji stvaraju ovisnost” (str. 207). Pripadnici Crkve cjelovitog evanđelja ne smiju jesti jela koja su izmiješana s krvlju i koja su bila prinašana drugim bogovima (str. 186). Za pripadnike Saveza crkava “Riječ života” zabranjeno je konzumiranje alkohola i jedenje krvi (str. 192). U židovstvu se posebna pozornost posvećuje prehrani. Dopuštena hrana, posude i kuhinjski pribor nazivaju se *kašer*; odnosno *košer*; a nedopušteno je *trefa* ili *trejfe*.

Autorice donose cjelovit sustav obredne prehrane utemeljen na podjeli životinja i ptica na dopuštene i zabranjene za prehranu, na zabranu jedenja krvi, te strogu zabranu miješanja mliječnoga i mesnoga, što se nalazi u Tori. Stoga se kuhinjski pribor i uređaji drže strogo odvojeni. Tako su obredno čiste životinje govedo, ovca, koza i perad, a obredno nečiste su “sve zvijeri, ptice grabljivice, životinje koje nemaju rascijepljene papke/kopita ili one koje imaju, ali nisu preživajući, morski sisavci, ribe koje nemaju krljušt, reptili i vodozemci, glavonošci, školjke, rakovi, puževi, crvi i ličinke, kukci” (str. 315).

Reformirana kalvinska kršćanska crkva svoje vjernike upućuje da žive u skladu sa svojom savješću izgrađenoj na evandeoskom nauku Isusa Krista i da je dužnost svakoga člana crkve poštovati *Ustav i pozitivne zakone* domovine u kojoj žive. Slično razmišljanje ima i Kristova duhovna crkva malokrštenih. Ona smatra da se vjernici trebaju pokoravati zemaljskim vlastima jer je vlast od Boga i ona je Bogu odgovorna, pa je stoga čast i dužnost svakoga vjernika moliti se za vlast. Zapravo, “tko se u zajednici suprotstavi vlasti, protivi se naredbi Božjoj” (str. 166). Na isti način razmišljaju i u Savezu Kristovih pentekostnih crkava (str. 171). Reformni pokret adventista sedmoga dana drži da je vlast postavljena od Boga i da joj se njihovi vjernici stoga trebaju “pokoravati, plaćati poreze i iskazivati poštovanje” jer je takva vlast dužna osigurati vjersku slobodu i štiti sve koji čine dobro (str. 249).

Potrebno je, također, kazati kako autorice navode da zbog postojanja teoloških različitosti među baptističkim crkvama nema kod članica Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj jedinstvenog stava o razvodu braka, pobačaju, korištenju kontracepcijskih sredstava, eutanaziji, homoseksualnosti, kloniranju, služenju vojnoga roka i “uzimanju oružja” (str. 119). No, suprotno drugima koji npr. oboljele od AIDS-a smatraju grešnicima zbog homoseksualnih odnosa, pripadnici ovih crkava postavljaju pitanje: nisu li crkve grešne, krive, što tim ljudima ne pruže duhovnu i svaku drugu pomoć, umjesto da ih osuđuju (str. 120). U tom smislu pripadnici Crkve Božje u Hrvatskoj traže od svojih vjernika da izbjegavaju pornografsku, kao i svjetovnu literaturu i glazbu kao i “izvedbe izopačene prirode” koji se odigravaju u kinima i kazalištima (str. 150).

Kad je riječ o *odijevanju*, većinom se preporučuje takav oblik odijevanja koji neće biti izazovan ili na bilo koji način sablažnjiv.

* * *

Kako se iz ovoga samo pojedinačnoga djelića može vidjeti, knjiga *Vjerske zajednice u Hrvatskoj* nudi mnoge relevantne i vjerodostojne komparativne podatke o rasprostranjenosti i određenim aspektima organiziranja i djelovanja registriranih vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, njih oko četrdeset, počevši od Rimokatoličke crkve, kao najmnogobrojnije, pa do onih najmlađih, tzv. malih i najmanjih vjerskih zajednica u Hrvatskoj, kao što je, npr., Baha'i zajednica.

Knjiga *Vjerske zajednice u Hrvatskoj*, autorica dr. sc. **Ankice Marinović Bobinac** i dr. sc. **Dinke Marinović Jerolimov**, vrijedan je prinos suvremenoj hrvatskoj ne samo sociološkoj, nego i političkoj, ekonomskoj, kao i teološkoj znanosti jer na znanstveno utemeljen način analizira postojeću situaciju s vjerskim zajednicama u Hrvatskoj. Ova je knjiga jedno od vrlo vrijednih djela koje na sustavan i znanstven način obrađuje ne samo svaku pojedinačnu vjersku zajednicu, nego omogućuje svim znatiželjnicima da se na posredan način upoznaju s naukom svih vjerskih zajednica koje su registrirane prema važećim hrvatskim zakonima, zatim s njihovim kultom, religijskim praksama, kao i refleksima u djelovanjima njihovih članova i sljedbenika. Ova knjiga nudi osnovne podatke i predočava kako hrvatskoj tako i svjetskoj javnosti osobnu iskaznicu svake od zakonski registriranih vjerskih zajednica, što u jednom širem, europskom i svjetskom planu omogućava svima da samo na tom dijelu suvremene hrvatske društvene zbilje mogu prepoznati i dalje prenositi jednu od najznačajnijih značajki hrvatskoga društva i hrvatske države – bogatstvo religijskih manjina.

Možda bi u sljedećem izdanju trebalo obraditi još jednu bitnu značajku svih ovih vjerskih zajednica, kao što je to samo djelomično obrađeno kod židovstva – *smrt: osnovni običaji i vjerovanja*, te naznačiti gdje su im groblja, jesu li izdvojena, kako ih održavaju, kakav je stav društvene zajednice prema smrti. Iz svega navedenoga moguće bi bilo vidjeti vrši li se vjerska segregacija, odnosno dopušta li se pokop nekatolika u groblja s katoličkom većinom. Isto tako, zanimljivo bi bilo vidjeti kakvo je mišljenje vjernika o onostranosti – uskrsnuće ili reinkarnacija, kao i o sličnim temama.

Ivan Markešić
Zagreb